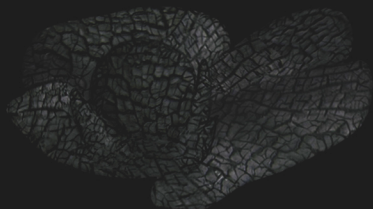

Morsian

*ja muita
kauhunovelleja*

*Zacharias
Topelius*

Morsian

Zacharias Topelius

Morsian

ja muita kauhunovelleja

Suomentaneet

Petra Enges-Pyykönen, Anna Järvenpää,
Kalle Keijonen ja Hemmo Määttänen

Esipuhe
Jukka Sarjala

FAROS

Turku 2013

Suomennokset ovat valmistuneet osana Eeva-Liisa
Nyqvistin vetämää työharjoittelukurssia Turun
yliopistossa.

© suomentajat, Jukka Sarjala & Faros-kustannus Oy

ISBN 978-952-5710-27-4

Faros-kustannus Oy
www.faroskustannus.fi

Sisällys

Jukka Sarjala

Nuori Topelius löytää kauhuromantiikan 7

Zacharias Topelius (1818–1898)

Yöstä aamuun 15

Susi 60

Morsian 93

Vänrikkivainaan tohvelit 114

Jukka Sarjala

Nuori Topelius löytää kauhuromantiikan

Zacharias Topeliuksella (1818–1898) on pysyvä maine Suomen satusetänä, *Välskärin kertomusten* ja *Maamme kirjan* tekijänä, jonka opettavaisia tarinoita muistaa vielä 1900-luvun jälkipuolen nuoriso. Tähän henkilökuvaan eivät mahdu nuoren Topeliuksen vallankumouksellisuus, eroottiset unelmat ja vahva kiinnostus kauhuromantiikkaan, spiritismiin ja outoihin ilmiöihin. Kaikesta tasapainoisuudestaan huolimatta Topelius koki 1840-luvulla sielullisia myllerryksiä ja tempautui ajan levottomaan henkeen, sanomakirjallisuuden, polemiikkien ja romaanien ahmimisen maailmaan. Keski- ja Länsi-Eurooppaan nähden keisarikunnan Venäjän valvomassa Suomen suuriruhtinaskunnassa poliittis-yhteiskunnalliset olot olivat silti varsin vakaat. Mutta julkinen sana oli heräämässä. Mielipiteenmuodostus ja kirjallinen keskustelu vilkastuivat,

naisten kirjoittamia runoja ja romaaneja alkoi ilmes-
tyä, ja painotuotteiden määrä ja jakelu kasvoivat.

Kun kirjakauppias ja kirjapainomies Gustaf Otto Wasenius pestasi pian 24 vuotta täyttävän Topeliuksen omistamansa *Helsingfors Tidningarin* toimittajaksi joulukuussa 1841, tällä ei vielä ollut merkille pantavia kirjallisia ansioita. Toimittajana aloittava nuorukainen oli kirjoitellut vain päiväkirjoja ja käsin tehtyjä lehdyköitä, mutta sitäkin enemmän hän oli lukenut romaanikirjallisuutta – lähes kaiken, minkä käsiinsä sai. Tähän lajiin kuuluivat rosvoromaanit, intiaanitarinat, historialliset romaanit ja monet 1830-luvulla julkaistut ruotsalaiset romaanit. Näin Topelius tutustui sellaisiin tekijöihin kuin Carl Jonas Love Almqvist, Emilie Flygare-Carlén, Victor Hugo, Walter Scott, Eugène Sue, Charles Dickens, Alexander Dumas ja Edward Bulwer-Lytton. Hän innostui myös goottilaisesta kirjallisuudesta, jota tuon ajan ruotsinkielinen säätyläistö luki Suomessa useilla kielillä, monesti myös Ruotsissa tehtyinä käännöksinä. Vaikka kauhukertomukset ja -romaanit olivat suuriruhtinaskunnassa verraten tuttuja lajeja 1840-luvulle tultaessa, niiden kotimainen tuotanto puuttui kokonaan. Tämä ei ole kuitenkaan hämmästyttävää siihen nähden, että ensimmäiset Suomessa laaditut romaanitkin ilmestyivät vasta mainitulla vuosikymmenellä.

Käsillä oleva käännösvalikoima esittelee joukon Topeliuksen 1840-luvulla laatimia kauhunovelleja, jotka nyt saavat ensimmäisen kerran suomenkielisen asun. Alun perin ne ilmestyivät moniosaisina jatkokertomuksina *Helsingfors Tidningarissa*, följetongeina kuten sanan ranskankielistä alkumuotoa mukaillen myös sanottiin. Kauhuaineeksia löytyy Topeliuksen tuotannon kaikilta kausilta, mutta 1840-luvun kauhunovelleissa toimittaja-kirjailija käyttää vahvimpia

tehokeinojaan. Niihin sisältyy myös huumoria ja parodiaa, mikä käy yksin goottilaiselle kirjallisuudelle ominaisten tyylipiirteiden kanssa. On vahinko, että näihin varhaisiin kertomuksiin on niiden ilmestymisajankohdan jälkeen kiinnitetty niukalti huomiota. Kaiken kaikkiaan Topelius kirjoitti toimittaja-aikanaan noin 70 novellia tai jatkokertomusta eri tyylilajeissa. Osa niistä on julkaistu uudelleen Svenska litteratursällskapet i Finlandin kustantaman, parhaillaan tekeillä olevan *Zacharias Topelius Skrifter*-kokonaisuutoksen niteessä IV (toim. Pia Forssell), josta tämänkin kirjan novellit on valittu.

*

Topelius pysyi *Helsingfors Tidningarin* toimittajana vuoden 1860 loppuun asti. Hänen käsissään sanomalehdestä kehittyi 1840-luvun kuluessa maan suurin. Levikki kasvoi melko tasaisesti läpi vuosikymmenen, ja tuhannen tilaajan määrä ylittyi 1848. Nousu jatkui edelleen, kunnes Topeliuksen lopettamisvuonna tilauksia oli jo yli 2300 kappaletta. Hän kiinnitti lehden kiinnostavuuteen erityistä huomiota, koska hänen toimittajasopimustaan muutettiin 1843 niin, että toimituspalkkio sidottiin lehden tilaajien määrään. Topeliuksen kaltaiselle kirjoittajalahjakkuudelle järjestely ei kuitenkaan tuottanut erityistä huolta. Varsin nopeasti lukijakunta oppi tunnistamaan hänen sujuvan ja mukaansa tempaavan tyyliinsä. Hän osoittautui monipuoliseksi kirjoittajaksi ja kykeni työskentelemään nopeasti vailla tarkkoja etukäteissuunnitelmia.

Helsingfors Tidningar oli 1830-luvulla saanut maineen pääkaupungin seurapiirien juorulehtenä. Sellaisena se osittain säilyi Topeliuksenkin aikana, var-

sinkin hänen pakinoivien Leopoldin kirjeidensä ansiosta. Silti on syytä muistaa, että 1840- ja 1850-luvulla lehden tilaajista vain kolmannes oli Helsingistä, loput muualta maasta. Topelius halusi alusta alkaen enemmän kotimaista aineistoa ulkomaisista sanomalehdistä käännetyin tekstin sijaan. Hän otti tavoitteekseen laatia kuvauksia säätyläistön ja kansan tavoista ja arkipäivästä Suomessa. Kauhukertomusten näyttämöinä ovat kuitenkin enimmäkseen pappilat ja herasväen riennot ja harrastukset eli tanssiaiset, juhlat ja romaanien lukeminen, ylipäänsä porvarillinen seuralämä. Tarinoissa esiintyvät ympäristöt ja henkilöhahmot ovat vahvasti tyypiteltyjä ilman, että kyse on varsinaisista kaavamaisuuksista. Ryhmädynamiikan kuvaamisessa ja dialogien rakentamisessa Topelius osoittaa dramatiikan tajunsa.

Kuten naisten 1840-luvulla kirjoittamia romaaneja, myös Topeliuksen lehtinovelleja arvioitiin kotimaassa vähättelevään sävyyn. Hän piti itsekin niitä jonkinlaisina päiväperhoina. Topeliuksen omaan arvioon sekoittui hänelle luontaista vaatimattomuutta, mutta muuten tuollaisen kirjallisuusarvostelun taustalla vaikuttivat todennäköisesti kansalliset ja lukijakunnan sukupuolta koskevat oletukset ja asenteet. Seuraelämän ja kartanoiden kuvaukset eivät olleet omiaan herättämään laajempien kansankerrosten kiinnostusta, eivätkä kirjallisen maun vartijat pitäneet kummitteluja tai säätyläistön rakkaushuolia riittävän kohottavina aihepiireinä. Topelius otti kirjoittajana huomioon erityisesti naispuoliset lukijat, mikä ei korkeakirjallisia piirejä miellyttänyt. Hän osasi viihdyttää ja tyydytti nousevan keskiluokan ja kotien piiriin suljettujen säätyläisrouvien ja -neitojen lukuhaluja. Topelius onkin maamme ensimmäisiä markkinakirjailijoita, erotuksena J. L. Runebergin

Zacharias Topeliuksella (1818–1898) on pysyvä maine Suomen satusetänä, *Välskärin kertomusten* ja *Maamme kirjan* tekijänä, jonka opettavaisia tarinoita muistetaan yhä. Nuoren Topeliuksen tuotanto laajentaa tätä kuvaa, ja mukaan tulevat vallankumouksellisuus, eroottiset unelmat ja vahva kiinnostus kauhuromantiikkaan, spiritismiin ja outoihin ilmiöihin.

Morsian ja muita kauhunovelleja sisältää neljä Topeliuksen Helsingfors Tidningariin kirjoittamaa kauhutarinaa. Ne ilmestyvät nyt ensi kertaa suomeksi.

ISBN 978-952-5710-27-4

www.faroskustannus.fi